

K.K.T.C.
YAKIN DOĞU ÜNİVERSİTESİ
FEN-EDEBİYAT FAKÜLTESİ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

BÜYÜKÇEKMECE

MEZUNİYET ÇALIŞMASI

SİNEM ŞAHİN

DANIŞMAN

DOÇ.DR.BÜLENT YORULMAZ

2000

LEFKOŞA

ÖNSÖZ

Atılan her adımın insanı ileriye götürdüğü, yapılan her işin bir amacı olduğu yadsınmaz bir gerçektir.

Amacım bu çalışmayla Büyükçekmece'yi, coğrafi konumundan tarihçesine, tarihi zenginliklerinden sosyal etkinliklerine, nüfusuna ve tüm güzelliklerine varıncaya kadar tanıtmaktır sizlere.

Doğal güzellikleri, temiz havası, pırıl pırıl denizi, eşsiz güzellikteki tarihi eserleri, modern yapılaşması ve tarihçesiyle hayli ilgi çeken kenti, bu çalışmadan önce hiç bu kadar derinlemesine incelememiştim. Doğduğumdan beri oturduğum bu şirin kenti incelerken büyük zevk duydum. Çünkü yıllardan beri oturduğum ilçenin benim daha önce hiç bilmediğim güzelliklerinin de olduğunu öğrendim ve bunları araştırıp incelerken çok keyif aldım.

Anadolu'nun Avrupa'ya açılan kapısı konumunda olan Büyükçekmece, İstanbul'un eşi bulunmaz ilçelerinden biridir. Ulaşım kolaylığı dolayısıyla tatil günlerinde nüfusu artan Büyükçekmece renkli, şirin ve rahatlatıcı bir kenttir.

Bu çalışmayı hazırlarken içinde yaşadığım kentin güzelliklerini, değerlerini bir kez daha anlamış oldum ve bunları sizlerle de paylaşmak istedim.

Bana yaşadığım kenti inceleme olanağı sağlayan, değerlerini ve güzelliklerini gün ışığına çıkartmama olanak veren, çalışmamı hazırlarken olumlu görüşlerini bildiren Sayın hocamız Doç.Dr.Bülent Yorulmaz'ın yararlı öneri ve uyarılarını da saygıyla anıyor, teşekkürlerimi sunuyorum.

Sinem ŞAHİN

Lefkoşa, 2000

İÇİNDEKİLER

<u>KONU</u>	<u>SAYFA</u>
GİRİŞ.....	7
A. BÜYÜKÇEKMECE’NİN COĞRAFİ KONUMU.....	8
BÜYÜKÇEKMECE GÖLÜ.....	9
B. BÜYÜKÇEKMECE’NİN TARİHÇESİ.....	10-12
C. BÜYÜKÇEKMECE’DEKİ TARİHİ ZENGİNLİKLER.....	13
1. BÜYÜKÇEKMECE KÖPRÜSÜ.....	14-19
2. BÜYÜKÇEKMECE KERVANSARAYI.....	20-21
BÜYÜKÇEKMECE KERVANSARAYI’NDA	
EVLİYA ÇELEBİ’NİN MACERASI.....	22-24
3. SOKULLU MEHMET PAŞA MESCİDİ.....	25-28
4. BÜYÜKÇEKMECE İKİNCİ SULTAN	
ABDÜLHAMİT ÇESMESİ VE HAVUZU.....	27
5. BÜYÜKÇEKMECE İMARET CAMİİ.....	28
6. ZEYNEP DUDU ÇESMESİ.....	29
7. BÜYÜKÇEKMECE SULTAN SÜLEYMAN	
ÇEŞMESİ.....	30
8. BÜYÜKÇEKMECE SÜLEYMAN AĞA	
ÇEŞMESİ.....	31
D. BÜYÜKÇEKMECE’NİN NÜFUSU VE OKUR-	
YAZARLIK ORANI.....	32
E. BÜYÜKÇEKMECE’NİN GEÇİM KAYNAKLARI.....	33
F. BÜYÜKÇEKMECE’DEKİ SOSYAL ETKİNLİKLER.....	34
1. BÜYÜKÇEKMECE BEDİA MUVAHHİT	
TİYATROSU.....	34

2. BÜYÜKÇEKMECE FOLKLOR EĞİTİM	
DERNEĞİ.....	34
3. BÜYÜKÇEKMECE MUSİKİ DERNEĞİ.....	34-35
4. BÜYÜKÇEKMECE HALK EĞİTİM MERKEZİ	
AKŞAM SANAT OKUL MÜDÜRLÜĞÜ.....	36
G. BÜYÜKÇEKMECE'DEKİ YİTİRİLMİŞ	
GÜZELLİKLER.....	37
1. BÜYÜKÇEKMECE DALYANI.....	37
2. BÜYÜKÇEKMECE BALIKÇI MEYHANESİ.....	38-39
3. BÜYÜKÇEKMECE ÇARDAK PLAJI VE	
GAZİNOSU.....	39
H. RESİMLER SAYFASI	40-46
I. İNDEKS	
1. KİŞİ ADLARI İNDEKSİ.....	48
2. YER ADLARI İNDEKSİ.....	49-51

GİRİŞ :

Taşralıların deyimiyle “Taşı toprağı altın”, yabancıların tanımıyla “Cennetten bir köşe” olan İstanbul’un önemli yerleşim bölgelerinden biridir Büyükçekmece.

Asırlar boyunca birçok medeniyetin uğrak yeri olmakla birlikte, İstanbul’un, hatta Anadolu’nun Avrupa’ya açılan kapısı konumunda olan Büyükçekmece, günümüz çağdaş şehircilik anlayışının örnek bir eseridir.

Temiz havası, doğal güzelliği, yeşil alanları, halka açık kilometrelerce uzun deniz sahili, gece kondusuz ve modern yapılaşması, ulaşım kolaylığı, dünyanın çok az yerinde benzeri bulunabilecek olan denizle gölün birleştiği noktada bir doğa harikası olan Büyükçekmece, tarihi eserler zenginliğiyle de sorunsuz bir kenttir. Mimar Sinan’ın eserlerinin toplu halde bulunduğu tarihi mekanlar şehrin mimari güzelliklerini gözler önüne serer.

Bu çalışmada Büyükçekmece’nin coğrafi konumu, tarihi süreçleri, doğal ve tarihi güzellikleri, nüfusu, kent sakinlerinin geçim kaynakları gerçekçi bir şekilde incelenmiştir.

A. BÜYÜKÇEKMECE'NİN COĞRAFİ KONUMU :

İstanbul'dan Trakya istikametine giden E-5 karayolunun 35 nci kilometresinde, Beylikdüzü'nü geçince, büyük bir uçurumun altındaymış gibi birden bire ortaya çıkan ve ismini bu ilçeden alan Büyükçekmece Körfezi'ne hilal ay şeklinde dizilmiş Büyükçekmece'yi bir tepsinin içine konulup önünüze sunulmuş gibi bulursunuz.

İstanbul yönünden gelindiğinde, 200 metre yükseklikteki Devebağırta Tepesi'nden baktığınızda Marmara Denizi'nin Büyükçekmece Gölü ile birleşme noktasında yer alan bu şirin kentin manzarasıyla karşılaşrsınız.

İstanbul-Edirne karayolunun ikiye böldüğü Büyükçekmece, gölü ve körfezi ile asırlar boyu birçok medeniyetin uğrak yeri olmuştur. İstanbul'un fethinden sonra şehzadelerin eğlence, dinlence ve av merkezi olmuş olan Büyükçekmece, güneyde Marmara Denizi, doğuda Avcılar, kuzeyde Çatalca, batıda Silivri ilçesiyle çevrili olup arazinin büyük ve önemli bir kısmı ovadır.

Büyükçekmece, göl ile denizin birleştiği noktada bulunan bir doğa harikasıdır. Büyükçekmece Körfezi, Marmara Denizi'nin incisi konumundadır.

Temiz havası, doğal güzellikleri, yeşil alanları, muhteşem deniz ve sahiliyle İstanbul'un diğer ilçelerinden hemen ayrılır.

Büyükçekmece, İstanbul metropolünün kirli havası, trafik keşmekeşi, gürültü kirliliğine karşı çağdaş bir şehircilik alternatifi sunmuştur.

Vapur, Denizotobüsü ve işlek karayoluyla ulaşım sorunu olmayan kent İstanbul'un banliyosu haline gelmiştir.

BÜYÜKÇEKMECE GÖLÜ :

Çatalca'nın güneyinde, Küçükçekmece Gölü'nün 12 km kadar batısında bulunan göl, kent sınırları içinde olduğu için Büyükçekmece Gölü adını almıştır. 12 km² lik yüz ölçümüyle 16 km² ye yakın Küçükçekmece Gölü'nden daha küçüktür. Göl çoğu yerde sığ, bataklıktır. Deniz seviyesindedir. En derin yeri 3.5 m olmakla birlikte, derinliği çoğu yerde 50 cm yi ancak bulur. Büyükçekmece Gölü, doğuda Kaldırım Burnu, batıda Baba Burnu arasında kalan Büyükçekmece Koyu'na incecik ve sığ bir kanalla bağlıdır. Kıyı kordonunun hemen gerisinde, koyda derinlik 8-10 m yi bulmakta, koyun ağız kesiminde ise 35 m ye ulaşmaktadır. (Rs.bkz.2)

Büyükçekmece Gölü, denizin istilasına uğrayarak önce koy haline gelmiş, sonra lagün özelliği kazanmış eski bir vadi ağzıdır. Gölün kıyı kordonu, koyun ortasına yakındır. Büyükçekmece Koyu'nun batı sahilinin kuzeydoğu yönünde uzanışı ve bu konumuyla kum ve çakılların bu yöne doğru taşınmasına uygun oluşu, öte yandan Baba Burnu ile Kumburgaz arasındaki kıynın doğu tarafa doğru benzer bir kum ve şakıl taşınmasına elverişli bulunmayışı nedeniyle burada koyun ağzını kapayacak bir kıyı kordonu oluşmamıştır. Yine de Mimar Sinan ve Büyükçekmece yerleşmelerinin bulundukları yerlerdeki darlaşmanın olanak sağladığı bir birikme mevcuttur. Bu noktada, koy ikiye ayrılarak kuzey kısmı lagün özelliği kazanır. Gölün denizle bağlantısı dar bir kanalla sağlandığından suyu tuzludur. Mimar Sinan'ın ünlü köprüsü gölün koya yakın bölümünde yeni köprünün hemen yanında yer alır.

Eskiden İstanbul'un en önemli ve büyük çit dalyanlarından birinin bulunduğu Büyükçekmece Gölü günümüzde bir baraj gölüne dönüşmüş, doğal yüzölçümü barajın inşası ve su toplamasından sonra (1987) 43 km² ye çıkmıştır.

B. BÜYÜKÇEKMECE'NİN TARİHÇESİ :

Büyükçekmece kendi adıyla anılan, Büyükçekmece Gölü'nün doğusunda geçmişte gölün ince bir kanalla suyunu denize boşalttığı bölgede kuruludur. Bizans kaynaklarında "Antira" ya da "Atirus" olarak geçen yerleşme daha sonra yanındaki gölün adıyla anılmaya başlamıştır. Büyükçekmece Köprüsü yapılmadan önce kervanlar, ordular gölü denize bağlayan ve dibi bataklık olan kanalı güçlkle geçerlerdi. Batağa kazıklar çakılmış ve aralarına kalın halatlar gerilmişti. Yolcular, atlar, develer büyük bir sala binerlerdi. Salcılar da o halatlara yapışıp çeke çeke salı kanalın bir yakasından, öte yakasına yüzdürür, götürürlerdi. Büyükçekmece kanalı, Küçükçekmece kanalına göre daha geniş olduğundan "Büyük" ünvanı aldığı bilinmektedir.

Büyükçekmece'nin kuruluşu ilk çağlara kadar dayanır. Helenler M.Ö.VII nci Yüzyılda Delta Kıyısı üzerinde önemli koloniler kurdular. Bu kolonilerden Atira'nın Büyükçekmece olduğu sanılmaktadır.

İlk çağlarda Büyük ve Küçükçekmece Gölleri'nin yer aldığı sulak alan "Delta" olarak adlandırılıyordu. Bölge M.Ö.VII nci Yüzyılda Balkanalardan gelen Trak ve bunlara akraba olan Tin kabilelerinin yerleşmeleriyle, daha sonra Ege ve Marmara'dan deniz yoluyla gelen göçlerle nüfus artmıştır.

Atira ile geçit anlamındaki Poros, Büyükçekmece'nin bilinen en eski adlarıdır. Bölgenin coğrafi konumunun önemi ve ticaretin de gelişmesi nedeniyle büyük imparatorlukların istilasına sahne olmuştur. Önce, doğudan ilerleyen kalabalık Pers Orduları Büyükçekmece kıyılarından Balkanlara yürümüş, bunu Büyük İskender'in Asya seferi izlemiştir. Büyük Türk Hun İmparatoru Atilla, 447'de büyük ordusuyla Çatalca'dan geçip Büyükçekmece'ye kadar gelmiş, Bizans'ı vergiye bağlayarak geri dönmüştür. Avar Türkleri 616'da, Bulgar Türkleri ise Kurum Han Komutasında 813'ten Çatalca üzerinden İstanbul'da kadar gelmişlerdir.

Roma döneminde, Büyükçekmece Trakya Eyaleti sınırları içinde yer alıyordu ve eyalet merkezi olan İstanbul'a bağlıydı. İstanbul'dan başlayan, bugünkü

karayolu ile hemen çıkışacak biçimde kentten geçerek Adriyatik kıyısına yönelik "Via Egnatia" yolu ekonomi için çok önemliydi.

Bizans kıyılarında yine Atira ve Polos olarak bilinen kentte Avrupalı tüccarlar Büyükköprü anlamına gelen "Pente Grande" adını veriyorlardı. Gölü, koyu birleştiren kanal çevresindeki bataklık saha, bu dönemde inşa edilen köprüden yararlanarak geçiyorlardır. Konaklama ve ticaret merkezi olan kentte saraylar, askeri ve dini yapılar ile devlet ileri gelenlerinin sayfiyeleri bulunuyordu.

Türklerin Bizans Deltasına yerleşmeleri, 1357 yılında Gelibolu'nun zaptıyla başlamıştır. 1372 yılında Sultan Murat, Çatalca yakınındaki İnceyiz'i alarak önemli merkez haline getirdi. Bir yıl sonra da Çatalca alındı. Ancak Terkos, Büyükçekmece, Silivri Kaleleri ve çeşitli kuleler Bizansların elinde bulunuyordu. Bu nedenle yöre uzun süre Türkler tarafından iskan olunamadı. Türk nüfusunun düşük olmasının diğer nedeni ise, Trakya'daki çok sayıdaki çiftliklerin devlete ve devlet ileri gelenlerine ait olmasıdır.

Türklerin Trakya'ya geçtiği XIV ncü Yüzyıl ortalarından itibaren, İstanbul yolu üzerinde bulunması nedeniyle stratejik önemi artmıştır. 1453 yılında İstanbul kuşatmasına giden Fatih Sultan Mehmet, Büyükçekmece'yi Osmanlı İmparatorluğu'nu topraklarına katmıştır.

Osmanlı Devleti'nin gerileme sürecine girmesiyle, Balkanlarda elden çıkan bölgelerden çok sayıda soydaşımızın göç etmesi, sosyo-ekonomik yapıda yeni bir dönem başlatmıştır. Göç hareketi, muhtelif yıllarda yapılan karşılıklı antlaşmalarda 1950'lere kadar devam etmiştir. Göç alınan yıllarda nüfus artmış, göçmenlere mesken ve tarım arazisi dağıtımı yapılmıştır. 1940 yılında 1.401 olan şehir nüfusu, İkinci Dünya Savaşı'nda askeri birliklerin sevk edilmesiyle 1945'te 6.210'a yükselmiştir.

1876 yılında kuzeyde Karadeniz, güneyde Marmara Denizi, batıda Edirne, doğuda İstanbul ile çevrelenen Çatalca merkez olmak üzere, merkeze bağlı Terkos bucağı ve 82 köyü içine alan bir sancak haline getirilmiş, Silivri ve Büyükçekmece ilçeleri de bu sancağa bağlanmıştır.

Kurtuluş Savaşı'nda Doğu Trakya'nın Türk Jandarma Kuvvetleri tarafından teslim alınmasından sonra Çatalca vilayet merkezi oldu. 4 Mart 1924'te halifeliğin kaldırılmasıyla Osmanlı Hanedanlarının Türkiye'den son ayrıldıkları yer bu vilayettir.

26 Haziran 1926'da Çatalca'nın vilayet olması kaldırıldı. İlçe olarak İstanbul'a bağlandı. Aynı kanunla Büyükçekmece de Çatalca'ya bağlanmıştır.

Türkiye'de 1950'lerden itibaren başlayan iç göç hareketleriyle özellikle Karadeniz bölgesinden gelen çok sayıda insan, yeni yerleşim sahası olarak Büyükçekmece'yi seçmiştir. Nüfusu artan kent, göl kenarındaki eski merkezinden kıyı boyunca doğuya doğru yayılmıştır. Kentsel gelişme ve nüfus artışı sonucunda 19 Şubat 1958 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararıyla Büyükçekmece Belediyesi kurulmuştur.

1926 yılında ilçe statüsü iptal edilen Büyükçekmece, sonraki yıllarda sosyo-ekonomik büyüme ve turizm canlılığı göz önüne alınarak, 4 Temmuz 1987 tarihinde Bakanlar Kurulu Kararıyla yeniden ilçe olmuştur.

Büyükçekmece, gerek Bizans gerekse Osmanlı dönemlerinde daha çok orduların veya yolcuların bir geçiş ve konaklama merkezi olmuştur. Uzun zaman yoğun bir yerleşme bölgesi olmadığı bilinen, kentlerin dışında kırsal yapıdaki Büyükçekmece'de, kimisi günümüze kadar gelmiş, kimisinin kalıntı ve izleri çoktan yok olmuş kervansaraylar, hanlar ve Mimar Sinan'ın ünlü köprüsü bu geçit konumunun işaretleridir.

Evliya Çelebi, Büyükçekmece'nin 17 nci Yüzyılda Eyüp Kadılığı'na bağlı bir nahiye olduğunu, deniz kenarında harap bir kalesi, bin kadar mamur hanesi, bağları, bahçeleri bulunduğunu; kasaba topraklarının vakıf arazisi olduğunu, seyahatnamesinde yazar. İmaretinden, medresesinden, gelişkin çarşısından, on bir adet handan, hamamdan ve kervansarayından bahseder.

Büyükçekmece'nin, 1960'ların ortalarına kadar da varlığını sürdürmüş olan ve köprüünün hemen yakınında kuzeyinde yer alan dalyanı Osmanlı döneminde ünlüdür. Ancak Evliya Çelebi dalyandan söz etmez. Sadece gölün pisi ve yılan balıklarıyla ünlü olduğunu yazar.

C. BÜYÜKÇEKMECE'DE TARİHİ ZENGİNLİKLER :

Yüzyıllardan beri Büyükçekmece, birçok medeniyetin uğrak yeri olmuştur. İstanbul'un Avrupa'ya açılan kapısı konumunda olan Büyükçekmece'de, devletin resmi belgelerinden, İstanbul'a yolculuk yapan Avrupalı elçilerin ve seyyahların tuttıkları notlardan, köprü, kervansaray, hanlar, camiler, hamam gibi yolculukların her türlü ihtiyacına cevap veren tesislerin mevcut olduğu anlaşılmaktadır.

XV nci ve XVI ncı Yüzyıllarda sık sık Avrupa'ya yapılan seferler, kente yeni fonksiyonlar kazandırmıştır. İstanbul'dan sonra ilk menzil noktası olması nedeniyle ordunun geçişini kolaylaştırmak, lojistik destek sağlamak amacıyla, askeri ve sosyal yapılar inşa edilmiştir. Büyükçekmece Köprüsü, kervansaray, Sokollu Mehmet Paşa Mescidi, İmaret Camii ve birçok çeşme, bu dönemden günümüze kalan eserlerdir.

1. BÜYÜKÇEKMECE KÖPRÜSÜ :

Çekmece cisrine bir tâkı muallâ çekdi kim

Aynıdır âyine devrânda şekli kehkeşar

Saî

Büyükçekmece Köprüsü, Koca Yusuf Sinan bin Abdüllah Ağa'nın eseri, muhteşem ve eşsiz güzellikte bir köprüdür. (Rs.Bkz.3) Yapıcısı sanatkar Koca Sinan tarafından öylesine benimsenmiştir ki, başta Süleymaniye Camii, Selimiye Camii, Şehzâde Camii gibi şaheserlerine, cami, mescid, han, hamam, kervansaray, türbe, çeşme gibi yüzlerce eserine imza koymamış olan Mimar Sinan, bu Büyükçekmece Köprüsü'ne "ameli Yusuf bin Abdullah" (Abdullah oğlu Yusuf yaptı) diye bir imza koymuştur.

Bazı tarihçiler bu kitabeyle ilk inşaat şekli olarak inanmamışlardır. Oysa kitabe tamamen orjinaldir. Kitabede, yanlış okunduğu için, tamirat yapan bir ustaya ait zannedilen yazı; "Amele Yusuf bin Abdullah" şeklinde okunmayacak "Ameli Yusuf bin Abdullah" olarak okunacaktır ki bu isim Mimar Sinan'ın ismidir. Bunun için hiç tereddüte düşmemelidir.

Genç yaşta girdiği Yeniçeri asker ocağında islamiyeti kabul ettikten sonra Yusuf adını alan ve babaları başka dinlerin mensubu olarak ölmüş bütün islam dinini kabul edenler gibi baba ismi de "Abdullah" olarak kabul edilmiş olan büyük mimarın "Sinan" adı, mimarlığa heves ederek, bu sanat ile meşgul olmaya başlamasından sonra kullandığı mahlasıdır. Bu mahlası, eserlerini çok beğendiği Fatih Sultan Mehmet'in mimar başısı Atık Sinan Ağa'nın adına nisbetle almış olabilir.

İmza kitabesini ve Koca Mimar Sinan'ın adının "Yusuf" baba adının "Abdullah ve künyesinin "Yusuf bin Abdullah" olduğunu söyleyen bir belge vardır. Büyük sanatkarın hayatı ve eserlerinin bir listesi ilk defa olarak çağdaşı ve mahmisi Mustafa Saî Çelebi tarafından "Tezkiret'ül Bünyan" ve "Tezkiret'ül Enbiye" isimleriyle kaleme alınmıştır.

Süleymaniye, Esat Efendi Kütüphanesi'nde 2258 numara ile kayıtlı Saî'nin ilk hazırladığı Tezkiret'ül-Ebniye'de Mimar Sinan'ın adı, bu Büyükçekmece Köprüsündeki imza kitabesinin aynı olarak geçer:

.....
Anın devrinde yaptım çok binâlar
Nire camiler ve nice saraylar
Bi hamdi lillah fâkîre oldu san'et
Cihanda bunca beytullahe hizmet
Bu tilmizi Hâbib pîri neccâr
Kulun Yusuf bin Abdullah mimar
Olup piri bu fani tekkegâhın
Yetişdim devrine dört padişahın

Saî Çelebi Tezkiret'ül Ebniye'de meşhur köprünün yapılışına başlanmasını şu mısralarla kaydeder:

.....
Pes andan sonra emritti yine Şâh
Yapam deryâyâ bir köprü ola rah
Salındı ka'ri deryâyâ asarı
İrişdi evci alâyâ binası
Hakkın avni ile buldu kemâli
Büyükçekmece'deki cisri âli

Yine aynı eser sahibi Mimar Sinan'ın ağzından kaleme aldığı Tezkiret'ül Bünyen'da köprünün yapılışını şöyle anlatıyor. Aşağıdaki satırlar adı geçen eserin İkdam Matbu nushasından alınmıştır:

“Der beyânı cisri lâtfi Çekmece-i Kebir – Bir seher yine ol sultanı bahrü ber ol padişahı nâmver şehriyârî kâmurânı insü can essultan ibnüssultan Sultân Süleyman Han aleyhül rahmetü vel gufrân şehri İstanbul'un etrafında seyri guhu deşt niyeti ile etrâfi âlemi keşt iderken yolları saadetle Çekmece-i Kebire uğrayub

fukarânın ol maberden geçmesi ızdırâbın görüb ve sâbıkâa köprü olup deryânın mevci ile harâbü ye bâb olduğun müşâhade eylegüb ol mevzide bir cisri âli binasına niyyet idüb müslümanlara kemali sefakatlerinden hâtırı hazinlerin riayet kasd iderler.

*Nice duâ ile yad itmeyen o sultanı
Dilinde vird idi Mennanü ismi Hannâni
Bakardı hâli reâyâyâ ayni şefkatle
Olurdu lutf görüb her biri senâhânı*

“Pes saadetlû padişahın bu hakire mübâşeretin âyânı devlet ve erkânı saadet gaayet müveccah görüb kemâli keremine tahsin ve âferin ettiler.

*Cihani bî bekaa seyli fenâ üstünda bir püldür
Bugün andan geçen ehli dil ehli tevekküldür
Gerek âlâ gerek ednâ gerek sahü gerek kuldur
Cihande hayra sây itmek gerek kim ölmez oğuldur.*

“Saadetle bu dâilerine buyurdular ki:

- Büyükçekmece’de kâfir zamanında köprü binâ edenrler ne tarik ile eylemişler ve harabına sebep ne olmuş? Halen cisir bina olunmak lazım gelmiştir, yeriyle tecessüs idüb deri devletime arz eylesin!... deyû ferman hümâyunları vârid olmağın hakir vahi tamamen ahvalin tetebbû eyleyüb cevap verdim ki:

- Evvela padişahım bunun binası bî bünyâa olmasının sebebi mâli hazine sarfında tamam mertebe ihtimâm etmiş iken köprüyü deryadan kaçırub kenardan yana bataklık içine düşürmüşler. Ol cihetden temeli bozulup harabü yebâ olmuş. Deryadan tarafa köprü yapılmak ahsendir....deyû köprüyü resmedüp arz eyledim. Nice yüz neccar ve senktraşlar ile mukayyed olup her ayağına bir kalyon misal sanduke çatılıb abî deryayı dolandılar. Büyük tulumlar ile Süleyman devleri derya suyunu boşalttılar ve zîbâ muhkem sütunlardan iki üç adem boyu kaşıklar sahmerdan ile çakılıb aralarına kurşun akıtub yekpare şeklin bağladı.

Mesnevi

*Buyurdu bendesine hazreti şâh
Yapam deryaya bir köprü ola râh
Çekup kavsî kuzah gibi kemerler
Ki yeksan ola halka bahr ile her
Salındı ka'ri deryada esası
Erişdi evci âlâya binası
Hakkın avni ile buldu kemali
Büyükçekmece'dir ol cisri âli
Dün bugün oluben bâis duâya
Güzergah oldu hep bâyü gedâya*

“114 yük ve 73,853 akçe sarf olunmuştur. Ol cisri felek bünyan ûcûbe-i zaman vâki olup şâhi cihan bu hakire aferin idüp saadetle Zigetvara revan oldular, ahir ömürlerinde fi sebîlillah gazâ niyeti ile muradı menzili maksuda erdürüb yayların yasdılar; cisri âli binasına tamam dikkat ve ihtimam olunub nâ tamam iken merhum ve magfuri leh ve fat idüb Sultan Selim Han saadetle tahtı devlete cülus ettiler. Zigetvara azimet eylediklerinde cisri mezkûrun binasından külli safâ idüp itmâmına ikdam ve ihtimam eylediler. Geldikelrinde cisri mezburdan saadetle ubur müyesser olup ol asrın şuerâsından Hûdâyî itmâmına bu mısrai dilpezîri târih demiştir:

“Eyledi Kâmil Süleyman köğrüsün Sultan Selim”

Köprü 6.30 metre uzunluğunda, 7 metre genişliğinde olup etrafları rıhtımla çevrilmiş geniş platform-ayaklarla uc uca eklenmiş dört köprüden oluşan uzun bir köprüdür. Üstü düz değil, her parçası tatlı bir meyil ile çıkışlı inişli, hargüçlüdür. Birinci köprüde 7 göz, ikinci köprüde 7 göz, üçüncü köprüde 5 göz ve dördüncü köprüde 9 göz bulunur. Dört kısmın her birinde orta gözlerin kemerleri en yüksekler olup bunların iki yanındaki kemerler köprülerin çıkış-iniş hattı yüksekliğini takip ederek, kademeli alçalırlar.

Koca Sinan'ın devrinden önce de Büyükçekmece'de bir köprü yapılmıştır. Kalıntıları hala vardır. Ama bu köprünün temel inşaat hatası yüzünden kullanılmaz hale geldiği ve yıkıldığı söylenmektedir. Koca Sinan köprü yapmak emrini aldıktan sonra ilk iş olarak zemini tetkik etmiş ve temellerini deniz tarafına yapmaya karar vermiştir.

Koca Sinan zemin ve temel meselesine, bütün inşaatlarında büyük önem vermiştir. Bu köprüde de nisbeten sağlam zemini bulmakla yetinmemiş, ele aldığı inşaat her ayak yerine tahta kesonlar çakıp bunların içindeki suyu ve zemin boşalttıktan sonra üç adam boyunda kazıklar çaktırmış ve bunların başları seviyesinde kurşun dökerek meydana gelen başlıklar üzerinde köprü ayaklarını oturtarak başlamıştı.

Köprü köfeki taşından inşa edilmiştir. Kireçli harç hiç kullanılmamıştır. Taşlar erimiş kurşun kullanılarak bağlanmıştır.

Köprünün iki başında iki taraflı ve üstleri açık şehnişinler, dinlenme yerleri vardır. Köprünün başındaki sağlı sollu şehnişinler birer tak halindedir. İki taraftaki taş duvarlar kitâbe levhalarının yerleştirilmesi için 3.68 metre boy ve 3.20 metre eninde yapılmıştır. Mimar Sinan kentinin istikametinde soldaki şahnişinin üstüne 0.83 x 2.32 metre ebadında mermer bir kitabe taşı yerleştirilmiştir. Bu kitabenin dört beyitlik manzum metni şâir Hüdâî'nindir. Bu manzume mermere ve asrın seçkin hattatlarından Derviş Mehmed'in nefis sülüs yazısı ile geçirilmiştir. Dört beyitlik manzûme üç satır üzerine hak edilmiş olup birinci ve ikinci satırlarda üçer mısra, üçüncü satırda da tarih beyiti bulunmaktadır.

Türkçe kitabenin okunuşu şudur :

"La ilahe ill-allah Muhammedün Resûlullâh

Hazret-i Sultan Süleyman kim ana

Şah rah da Sırat-ı müstakîm

Başladı bu hayrı olmadın temâm

Kıldı azm-i şu-yı cennat-ün naim

Geldi anı zill-i Hak Sultan Selim

*İtti tekml oldu bir cısr-i azîm
Dedi tarihin Hüdâyi ol zeman
Yaptı ab üzere bu cısrî şeh Selim*

Ketebehu Dervîş Mehmet

Bu şahnişinin tam karşısında, sağdaki şahnişin üstünde de 0.83 x 2.36 metre ebadında, yine hattat Dervîş Mehmed'in çok güzel bir nesih yazısı ile dört satır üzerine Arapça bir kitabe konmuştur. Bu Arapça metnin tercümesi şöyledir:

“Abdullah oğlu Yusuf'un eseridir.

Tanrı ona ve bizzat çalışanlara mağfired etsin. Bu güzel köprünün ve yüce geçitin temelini Allahü Tealanın rızası için Selim Han'ın oğlu Sultan oğlu Sultan, Sultan Süleyman attı. Yarabbi onu sırat ve mizanın tehlikesinden koru. Sonra o merhum ve mağfur alçak dünyadan rahmet ve cennete intikal etti. Onun saltanat tahtına oğlu Sultan oturdu. İşte bu en büyük Sultan, ulu Hakan, Arab ve Acem meliklerinin efendisi, dünyada ve ahirette Allah'ın gölgesi, Sultan Osman oğlu Sultan Orhan oğlu Sultan Murat oğlu, Sultan Bayazıd oğlu, Sultan Mehmet oğlu, Sultan Murad oğlu, Sultan Mehmet oğlu Sultan Bayazıd oğlu Sultan Selim oğlu, Sultan Süleyman oğlu, Sultan Selim onun tahtı saltanatına calıs oldu ve 975 senesinde o köprüyü tamamladı. Tanrı devletini ebedi kılsın ve saltanatını idame etsin. Tanrı kur'an hürmetine ikisinin hayratlarını kabul etsin.”

Mimar Sinan köprü yapımına 1566 yılında başlamıştır. Bu sırada Kanuni Sultan Süleyman son seferi olan Zigetvar seferi için ordusu ile buradan geçerken inşaatı görmüş ve sinan'a zafer dönüşü köprüyü bitmiş görmek istediğini söylemişti. Ama mümkün olmadı, Kanuni seferde vefat etti. Köprü II nci Selim, 1567 yılında tamamlanmıştır. Bu koca köprünün bitirilmesinden sonra halk arasında Mimar Sinan, Koca Sinan diye şöhret almıştır.

2. BÜYÜKÇEKMECE KERVANSARAYI :

16 ncı Yüzyılda Osmanlı İmparatorluğu döneminde, Trakya'dan batıya uzanan üzerinde Büyükçekmece ilk büyük konak yeri olmaktadır. Bu yol üzerinde günümüze ulaşan bir konaklama külliyesi içinde mescit, namazgah, üç kemerli çeşme, dört bölüm halindeki köprü ile kervansaray yapısı yer almaktadır. Zaman zaman yapılan onarımlarla bu eserler günümüze ulaşabilmiştir.

Kanuni Sultan Süleyman tarafından Mimar Sinan'a inşa ettirilen bu külliye, kervansarayın ilk inşa edilen yapı olduğu kaynaklarda belirtilmekteyse de kitabesi olmayan yapının tarihlendirilmesi, aynı külliye içindeki üç kemerli çeşme kitabesine dayandırılmaktadır. Bu kitabe 974/1566 tarihini vermektedir. Kitabe metninden Kanuni'nin Zigetvar seferine çıkarken, bu önemli menzil külliyesini Mimar Sinan'a inşa ettirdiği anlaşılmaktadır.

Büyükçekmece Köprüsü'nün doğu ucundaki düzlükte inşa edilen kervansaray yapısı 48 x 22,30 m ölçüsünde bir alanı kaplar. (Rs.Bkz.4)

Kervansaray, kuzeydoğu ve güneybatı yönünde, uzun eksene göre dikdörtgen bir plana sahiptir. Güneybatı cephesi giriş cephesi olarak belirlenmişse de orjinal durumunda değildir. Bu dikdörtgen kapalı mekana, dar kenarındaki yay kemerli bir kapı ile girilir. Bu kapının açıldığı bir ana mekan ise tuğladan sivri kemerli, iki dikdörtgen pencere, iki duvarı ile varlığını belirtmektedir.

Uzun dikdörtgen bir mekan halinde uzanan mekan, ortada bir destek dizisi ile ikiye ayrılır. Bu destek dizisi ve ekseni oluşturan bağlantılı hatlı, orjinalinde ahşap olması gerekirken, 1965-1966 yılındaki tamiriyle betonarme kolon ve kirişe dönüştürülmüştür.

Kervansarayda üç sıra halinde yer alan taşıyıcı sistemin iki yan sırası, yapının içinde duvar boyunca uzanan 2,40 m genişliğindeki taş sekilerin kenarından yükselir.

Üst örtü sistemi çift meyilli çatı olan yapının örtü sistemini ahşap direklere bağlı bir konstrüksiyon taşır. Çatının orjinal hali jurşunla kaplı olduğundan "Kurşunlu Han" diye de tanınan yapının içinde, iki uzun duvarında dönüşümlü

olarak 12 ocak ve 24 niş yer alır. Ocaklar yay kemerli ve üçgen şekilli taşkın alınlıklara sahiptirler.

Yapının kuzey ve güneyde yer alan uzun cepheleri düz yüzeyler halinde olup, üstten bir saçak bordürü ile sınırlanır. Kuzeydoğu cephesi ise farklı bir yoruma sahiptir. Bu cephede sonradan bir giriş açılmışsa da iki sıra halindeki mazgal açıklıkları orjinaldir. Bu mazgal sıraları üzerinde de altta 7, üstte 4 adet tuğla sivri kemerli mazgal pencereler, bezemeli taş şebekeli olarak, cepheyi zenginleştirirler. Taş mazgal pencere şebekeleri, geometrik geçme bezeme örneğine sahiptirler. Bu cephe de üstten çift meyilli çatı saçağı ile sınırlanır.

Kervansarayın yapı malzemesi taş, tuğla ve derzdir. Ancak, yapının içinde duvar dokusu muntazam kesme taş ve iki sıra tuğla ve derzle meydana getirilmiş, bu ise cephelerde enine bir ifade gücü yaratmıştır.

Yapının dar kuzeydoğu cephesindeki taş ve tuğla sıralarının yatay ifadesini taş şebekeli, sivri kemerli dikdörtgen mazgal pencerelerin dikey ifadesi dengelemektedir. Yapıda, yalnızca mevcut kapının yay kemeri taştan, diğer bütün kemerler ise tuğla olarak yer almaktadır.

Kervansaray, 1965-1966'da Vakıflar Genel Müdürlüğü tarafından restore edilerek, göl tarafındaki yağ fabrikasına ayçiçeği deposu olarak kirlanmışsa da boşaltılarak 1988 yılında büyük bir onarım ve çevre düzenlemesi yapıp, yeniden fonksiyonlandırılmıştır.

BÜYÜKÇEKMECE KERVANSARAYI'NDA EVLİYA ÇELEBİ'NİN MACERASI

On yedinci yüzyılın büyük seyyahı ve muharriri Evliya Çelebi'nin Büyükçekmece'ye ilişkin birçok anısı vardır. Bunlardan biri çok ilginçtir. Evliya Çelebi 1659 yılı Mart ayı ortalarında Bosna'ya gitmek üzere İstanbul'dan yola çıkmış, Büyükçekmece'de, Büyükçekmece Kervansarayı (Kurşunlu Han)'nda konaklamış ve başından bir macera geçmiştir. Bu macerayı seyahatnamesinin beşinci cildinde "Sergüzeştü serencâmı Evliyâyı bî günah" başlığı altında şöyle anlatıyor Evliya Çelebi.

"Hicri 1069 cemâziyelâhîrinin yirminci günü bosna Vâliliğine Tâyin edilmiş olan Melek Ahmed Paşa Efendimizin maiyetinde Bosna'ya gitmek üzere İstanbul'dan çıktım.

Topçularda bir hafta kaldıktan sonra yola çıkıp ertesi gün Küçükçekmece'ye, daha ertesi gün de Büyükçekmece'ye geldik. Oradan Paşa Efendimiz beni bazı ahvâl için İstanbul'a, Sadrazam Köprülü Mehmet Paşa'ya gönderdi. İstanbul'a ılgar ile gidip döndüğümde Büyükçekmece Hanındaki konağımızda Melek Ahmed Paşa'nın sair ağaları ile zevkü safâ ederken paşanın hazînedarı ile kâhyası Osman Ağa, Paşa Efendimizin bana olan muhabbet ve îtimâdını çekemeyüb kıskandıkları, benim kendi yerlerinde gözüm olduğunu sandıkları için üstüme gelerek kavgaya başladılar. Ben:

- Bre varın gidin hey adamlar, benim sizin mansıblarınızda gözüm... Benden hırsınızı çekin, hazînedarlık ve kâhyalık hizmetkârlıktır. Ben hizmetkâr olamam. Bey seyyâhı âlem ve nedîmi benî âdemim, dedim.

- Yok, biz seni öldürürüz, dediler.

Acı acı güldüm. Bu esnâda oğlanlarımdan biri gelip:

- Sultânım, hele bir kere gelip görün sepetteki esvâbın hâlini, dedi.

Dışarı çıktım, ne göreyim?! Sepetleri hazinedar kırmış, handan dışarı atmış, cümle zikıymet eşyalar çamurlar içine güşmüş. Yağmurdan harap olur iken

oğlanlarımdan biri bazı esvabımı ve mushafı şerifi çamurdan çıkarır iken kılıç ile vurup oğlanı yaralamışlar.

Bu hali görünce hamiyet damarlarım galeyâne gelip gözüm dünyayı görmez oldu:

- Bre hazinedar ağa!... Bre kapucular kâhyası ağa!... Ayıp değil midir ki böyle idersiniz!... dedim.

O anda hazinedar olan refih oğlan yerinden pertab idüp oğluma bir hışt (mızrak) vurdu ki kebab şişi gibi bir yanımdan girdi, öbür yanımdan çıktı.

Bunu görenler :

- Bre bre hazinedar ağa ayıptır!... dediler.

Hışt oyluğumdan çıkarıp :

- Şahid olun ağalar, dedim. Hazinedar adamları ile üzerime yürüdü. Yoldan yeni gelmiştim, atım han önünde hazır, kılıcım belimdeydi. Ben de hazinedara bir kılıç çaldım, hemen atıma bindim. Gördüm ki hanın kapusuna zincir çekmişler. Melek Ahmet Paşa oraya girdi :

- Bre Eyliyâm bu ne hal! Dedi.

- Ne hal olsa gerek!... Senin bana aşırı muhabbetinden oldu, dışarda çamurda yatan esvablarımı göresiniz, dedim.

Vak'aya şâhid olanlar :

- Vallahi sultanım Evliya Çelebi'nin zerre suçu yoktur. Tüm suç hazinedarındır, dediler.

Paşa da :

- Suç ol sefihindir, ama davayı büyütmeyin ata binen, kılıç kuşanan yiğitler arasında böyle olur. Tîz çekmece kadını çağırın, dedi.

Vak'ayı görenlerin şahâdeti ile önce hazînedar hışt ile Evliya'yı vurdu. Sonra Evliya onu kılıçla vurdu diye bir höcceti şer'îye yazıldı.

Ertesi günü Melek Ahmed Paşa Büyükçekmece'den kalkıp silivri'ye doğru yola çıkacağı sırada Köprülü Mehmed Paşa'dan bir mübaşir geldi, Hazinedar ve beni alıp İstanbul'a götürdü. Çekmecedan çıkınca beni atımdan indirdiler, bir menzil beygirine bindirdiler, at karnından ayaklarına bukağı vurup kaydübend ile

Köprülü'ye götürdüler; hazinedarı da teskere ile götürdüler. Köprülü Mehmed Paşa :

- Evliyâ, sen elem çekme! dedi. Bu Evliya'yı şimdilik ağa kapusunda zindana atsinlar, dedi.

Yeniçeri Ocağı'nda yirmi gün hapis yattım. Hamdi Hüda hazinedar kurtuldu, ölmedi. Ben de hapisten halâs oldum..."

3. SOKULLU MEHMET PAŞA MESCİDİ :

Büyükçekmece'de dizdariye Mahallesi, Enver Paşa Caddesi üzerinde yer alır. Yapı yerinden dolayı "Köprübaşı Camii" olarak da anılmaktadır. Mescit, Tuhfetü'l-Mimarın ve Tezkiretü'l-Enbiye'den öğrenildiği kadarıyla Mimar Sinan yapısıdır. Kitabesi bulunmadığından kesin tarih verilemez. Sokullu Mehmet Paşa'nın Edirne Evkafı Tahrir Defteri'ndeki vakfiye kaydından "Havass-ı Konstantiniyye'de derya kenarında Büyükçekmece nam kasabada bir mescid bina ettiler" denilmektedir. Söz konusu mescit Büyükçekmece Kervansarayı ve köprü ile minyatür bir menzil külliyesi oluşturur. (Rs.Bkz.5)

Avlu içinde inşa edilen evlu duvarları yenilenmiştir. Sadece minarenin kaidesinde bir kısım örgü almıştır. Son cemaat yeri 1962-1963 onarımına kadar ahşaptı. Bu onarımdan sonra çevresi açılmış ve iki yandan on ahşap direğin taşıdığı ibadet mekanının uzantısının üzeri bir çatı ile örtülmüştür. En son yapılan onarımda ahşap direklerin üzerleri metalle örtülmüş ve araları cemakânla kapatılmıştır. Ayrıca son cemaat yerini örten kırma çatı kurşunla kaplanmıştır. Son cemaat yerine girişte sağda ve solda basamaklar vardır. Burası 0.65 metre yüksekliğinde olup, altı üstlü iki pencere ile bunların arasında iki mihrap bulunmaktadır. Ahşap sütunlar sadece içeride algılanabilir.

Dış duvarlar da almasıık örgü bir sıra taş ve iki sıra tuğladan ibarettir. Pencere sistemi değişmemiş fakat şebekeler yenilenmiştir. Dört cephede iki sıralı pencereler mevcuttur. Yan cephelerde üç altta, üç üstte olmak üzere altışar pencere bulunur. Pencereilerin altta bulunanların süveleri küfeki taşındandır.

Cami ahşap tavanlıdır. Orjinal halindeki kiremit örgülü olan yapı son onarımda kurşunla kaplanmıştır.

Yapılan en önemli kısmı minaresidir. Çok değişik, sevimli bir minaresi vardır. Minare avlu duvarı üzerinde kuzeybatıdadır. "Minber minare" olarak adlandırılan gruba girer. Mısır, Orta Asya ve Anadolu'daki ilk örnekleri 13 ncü Yüzyıla tarihlenen bu tip minareler dıştan merdivenlidir. Minare dikdörtgen bir kaide üzerinde sekizgen olarak yükselmektedir. Kesme taştan on basamakla köşk kısmına çıkılmaktadır. Şerefe yoktur. Şerefe'yi oluşturan kısım köşktür. Orjinali

farklı olan külah bugünkü haliyle yüzyılımız içinde yapılmıştır. Köşk kısmı sütunlar arasına yerleştirilmiş geometrik bezemeli taştan korkuluk levhalar ile sınırlandırılmıştır.

Caminin kuzey cephesinde saha kaydırılmış bir kapıyla Harime girilir. Giriş yay kemerli küfeki taşındandır. Üzerinde iki kartuş halinde “Kelime-i Tevhid” yazılıdır. Harim 9.50 x 7 metre ölçüsündedir. Esas mekânda, kible duvarının aksında beş kenarlı bir nişhalinde mihrap yer alır. Mihrap nisinin içi üçgenlerden oluşan yivlerle dekorlanmıştır. Mihrabın sağ yanına ahşap mimber, sol tarafta ise onarımla vaaz kürsüsü yer almaktadır.

4. BÜYÜKÇEKMECE İKİNCİ SULTAN ABDÜLHAMİD ÇEŞMESİ VE HAVUZU :

Büyükçekmece'nin göbeğinde Havuzbaşı Meydanı denilen çarşı boyundadır. 60 x 4,20 metre ebadında ve yerden 60 cm kadar yüksekliği olan mustatil şeklindeki havuzun geniş yüzleri kuzey ve güney taraflarıdır. Yekpare mermerden, dış çeşme yüzü alçak kabartma Türk nakışlı; havuza bakan yüzü ağzından havuza su dökülen yüksek kabartma bir arslan başı ile tezyin edilmiş olan çeşme, havuzun batı kenarı üstüne oturtulmuştur. Havuzun ortasında da, tam merkezde bulunmayıp azıcık güneye kaçmış bir fiskiye bulunur.

Eser, İkinci Sultan Abdülhamid'in yirmibeşinci cülûs yılı hatırası olarak Büyükçekmeceliler tarafından yaptırılmıştır.

Dış yüzünde güzel bir sülûs ile yazılmış olan kitabesi şöyledir :

“Cülûsi hümayunu Hazreti Abdülhamid Hanı âzamînin yirmi beşinci devrei senevîi kudsîsinin hâtırai kıymetdârı şükür güzârisi olarak inşâ kılınmıştır.”

Havuza bakan yüzünde de, arslanbaşı kabartmasının üstüne yine güzel bir sülûs ile bir dua yazılıdır

“Tavvelallâhü ömrü ve şevketühü

Sâeffallâhü umrânü mülkühü”

Sene 1318 (Hicrî)

5. BÜYÜKÇEKMECE İMARET CAMİİ :

Dizdariye Mahallesi'nde, Hükümet Sokağı üzerinde yer alır. Binayı yapan tespit edilememiştir. Bina ondokuzunca asır yapısıdır. (Rs.Bkz.6) Son cemaat yerine iki ahşap sütun üzerine oturtulmuş bir saçak altından girilir. Kapının iki yanında birer pencere vardır. Enlemesine mustatil planlı son cemaat yerinin sağ ve sol duvarlarında da birer pencere bulunur. Son cemaat yerini asıl ibadet sahnından ayıran duvarın orta kısmı geniş kemerli bir geçit olup, buraya camekânlı bir bölme yerleştirilmiş, ibadet yerinin yapısı bu bölmede açılmıştır. Asıl ibadet yeri kare planlıdır. Sağ duvar penceresizdir. Bu dubarda minberin hemen önünde minâre kapısı bulunur. Sol duvarda bir mihrap duvarında da iki pencere bulunmaktadır. Cami genişçe bir avlu ortasında olup, avlu kapısının solunda, asıl yüzü meydanımsı açıklığa nâzır, muhdes yüzü de cami avlusunda Zeynep Dudu Çeşmesi vardır.

6. ZEYNEP DUDU ÇEŞMESİ :

Büyükçekmece'de İmaret Camii'nin avlu kapısında yer alır. Klasik üslupta fakat teknesiz bir çeşme olup meydanımsı bir açıklığa bakan tek lüleli cephesinde şu kitabe vardır :

“Sâhibül hayrât vel hasenât Zeynep dudu ve çeşmeyi bina eylemiştir. (Sene 1273)

Çeşmenin su hazinesinin İmaret Cami avlusuna bakan yüzüne üç musluk takılmış ve üzerine lâtin harflerle su kitabe konmuştur :

“İşbu hayrâtın ihyası Hâfiz Mustafa tarafından, tesisi şevval 1378, (Nisan 1959)”

7. BÜYÜKÇEKMECE SULTAN SÜLEYMAN ÇEŞMESİ :

Dizdariye Mahallesi'nde, Sokullu Mehmed Paşa Mescidi'nin yanı başında klasik üslubta üç kanatlı bir kesme taştan çeşmedir. (Rs.Bkz.7) 1962'de susuz, metruk bir haldeydi. Büyükçekmece köprüsüyle beraber, Kanuni Sultan Süleyman Zigetvar seferine çıkarken Mimar Sinan tarafından inşa edilmiştir. Ayna taşı üzerindeki mermer kitabe taşındaki manzum kitabe şudur.

“Kaçan bu çeşmesâarı itti binâ

Süleyman Han Sultânı muzaffer

Didi târihin anın ehli tarih

Yine akdî cihâna âbî kevser

Sene 974 (M.1566)

8. BÜYÜKÇEKMECE SÜLEYMAN AĞA ÇEŞMESİ :

Fatih Sultan Mehmet Camii'nin önünde küfeki taşından klasik üslupta büyük güzel bir çeşmedir. Yakup Alemdar Ağa ile Hatice Hâtunun oğlu olup Kırım Harbi'nde Yerköyü muhârebesinde gazi ve Gözleve şehrinde yirmi altı yaşında şehid olan (1854-1855) Süleyman Ağa'nın ruhu için Hicrî 1273, (Miladi 1856) yılında vâlidesi tarafından yaptırılmıştır. Kitâbesi şudur :

“Çekmece-i Kebîre tâbi Çakmaklı Kariyesi sakinlerinden sahibül hayrât ve hasenat Yakup alemdar Ağa'nın pederi Çiftçi Süleyman Ağa ve vâlidesi Hanife Hatun ve zevesi Hatice Hâtun ve oğlu Süleyman Ağa bin iki yüz yetmiş bir senesi Yerköyü muhârebesinde gazi olup Kırım Adası'nda Gözleve şehrinde yirmi altı yaşında şehîden vefat eyledi. Ebülfeth Camii ihtisalinde binâ ve ihya eylediğim bu çeşmenin hayrını oğlum süleyman ağa'ya hediye eyledim. Bu zikr olanların cümlesine ve kâffe-i ehli iman ervahları için rizâen lillâhi teâlâ el-fatihâ, Fî gurrei (Sene 1273)”

Çakmaklı Köyü zenginlerinden Yakup Alemdar, Çiftçi Süleyman Ağa ile Hanife Hatun'un oğlu ve Hatice Hâtun'un kocası, genç Süleyman Ağa'nın babasıdır. Yerköyünde gazi, Gözlevede şehid olan genç Süleyman Ağa'dır. Yakup Alemdar ile çiftçi Süleyman ve Hanife Hâtun onun şehadetinden evvel vefat etmişlerdir. Şehidin anası Hatice Hatun evladının ruhu için yaptırdığı bu güzel çeşmenin kitabesinde kocasının, kayın atası ile kayın anasının isimlerini de rahmetle anmıştır.

D. BÜYÜKÇEKMECE'NİN NÜFUSU VE OKUR-YAZARLIK ORANI :

Büyükçekmece'yi batıdan Silivri, kuzeyden Çatalca, doğudan Küçükçekmece ve güneyden Marmara Denizi çevreler. Bu alan içinde yüzölçümü 213 km² dir. Büyükçekmece ilçesine bağlı beldeler, Esenyurt, Gürpınar, Kumburgaz, Kıraç, Kavaklı, Mimarsinan, Tepecik ve Yakuplu; köyler ise Ahmediye, Çakmaklı, Hoşdere, Türkoba ve Karaağaç'tır.

1935-1990 arasında Büyükçekmece ilçesinin nüfusu 7,000'den 120,000'e çıkmıştır. II nci Dünya Savaşı yıllarında askeri birliklerin hareketleri sonucunda nüfus hızla artmış, 1950'de söz konusu askeri birliklerin ayrılmasıyla yarı yarıya azalmıştır. Bu tarihten sonra nüfus, İstanbul'a olan yakınlık, sanayi ve turizm fonksiyonlarının gelişimi nedeniyle artmaya başlamıştır.

İlçede nüfusun artması, doğal artıştan çok, dışarıdan gelen göçlerle ilgilidir. Önce Büyükçekmece ve Esenyurt yerleşmelerinin gelişmesi bunun bir göstergesidir. Her iki yerleşmede anayollar üzerinde yer almaktadır. Büyükçekmece'de 1985'te ilk defa 10,000'in üzerine çıkmıştır.

1990'da Büyükçekmece'de 120,516 kişi yaşıyordu. Bu nüfusun %55,4'ünü erkekler, %44,6'sını ise kadınlar oluşturunuyordu. 2000'li yıllara gelindiğinde nüfus 450.000'e yaklaşmıştır. İlçe merkezinde, çoğunlukla 25-29 yaş grubunda yer alan insanlar yaşamaktadır. 65 yaşına kadar erkek nüfusta gözlenen fazlalık, 65 yaş ve üzerindeki nüfusta yerini kadın nüfus fazlalığına bırakır.

Büyükçekmece ilçe merkezinde 6 yaşın üzerindeki okur-yazarlık oranı %94,1'dir. Bu değer, il genelinden yüksektir. Ancak ilçe merkezi dışındaki nüfus da dahil edildiğinde bu oranın azalması doğaldır. Büyükçekmece'de okuma-yazma bilenlerin %88,8'i bir öğretim kurumundan mezun olmuştur. Bunlardan %54'ü ilkokul, %19'u ortaokul ve dengi okulları, %20,6'sı lise ve dengi okulları, %6,4'ü ise yüksek öğretim kurumlarını bitirmiştir.

İlçe merkezinde çalışan nüfus, çalışma çağındaki nüfusun %52,5'ini oluşturur. Bu oran nüfusun çoğunluğunun iş hayatına atıldığını göstermektedir. İlçe iktisaden faal olmayan grubun başında ev kadınları ve öğrenciler gelmektedir.

E. BÜYÜKÇEKMECE'NİN GEÇİM KAYNAKLARI :

Büyükçekmece 1950'lere gelene kadar halkının çiftçilik, bostancılık ve balıkçılıkla geçindiği, bir çiktar da hayvan beslediği ve yoğurtçuluk, sütçülük gibi hayvan ürünleri ürettiği bir köyken, Küçükçekmece sahillerinden başlayarak Tekirdağ'a kadar uzanan tüm kuzeydoğu Marmara sahilinde görüldüğü gibi, yazlıkçılık ve iç turizmin gelişmesine bağlı olarak, son 25 yıl içinde bütünüyle çehre değiştirmiştir.

Büyükçekmece köyü'nde çoğu tek katlı kerpiç, bir bölümü iki katlı ahşap 300 konut, sahilde kumsalda bir plaj gazinosu vardı. Çevresinde bostanlar uzanırdı. Kavun ve karpuzu meşhurdu. Günümüzde bu köy yapısı tamamen ortadan kalkmıştır.

Sahil şeridinden başlayarak, eski tahıl, ayçiçeği tarlaları ve bostanların konut alanı haline getirilmesiyle içerilere, kuzeye doğru yapılan çok katlı beton apartmanlardan oluşan siteler çevreyi modernleştirmiş ve halkı tarımdan uzaklaştırmıştır. Tarımsal yapı ve uğraşlar yıllar boyunca gerilemiş, yerini çevredeki işletmelerde işçilik, şoförlük vb. servis işlerine bırakmıştır. Ama asıl yaz aylarında yüz binlere varan çevre nüfusunun çeşitli ihtiyaçlarına yönelik küçük ticaret dükkanları, oto tamirciliği, çeşitli atölyeler de tarımın yerini almıştır.

Yaz aylarında Büyükçekmece'ye akın eden yerli ve yabancı turistlerin ihtiyaçlarını karşılayan otel, motel, restoran ve konaklama yerleri hem ilçe hem de ülke turizmine büyük katkıda bulunur. Hem coğrafi konumu, İstanbul'a yakın olması ve de ulaşım imkanlarının çok olması, kışın zahmetini çeken İstanbulluların ve yabancıların Büyükçekmece'ye akın etmesi, esnafçılığın yayılmasında büyük rol oynamıştır.

Tarımcılık tamamen yok olmayıp halen sebze ve meyve üreten, çiftçilikle uğraşanlar da vardır. Az miktarda balıkçılık yapanlar da vardır. Geriye kalan kısımda memurları, üst kademe yöneticilerini ve serbest meslek sahiplerini oluşturur.

F. BÜYÜKÇEKMECE'DEKİ SOSYAL ETKİNLİKLER :

1. BÜYÜKÇEKMECE BEDİA MAVAHHİT TİYATROSU :

Büyüçekmece'nin tek, İstanbul'un en iyi salonlarından biri olan Bedia Muvahhit Tiyatrosu 1992 yılında hizmete açılmıştır. Bina Büyüçekmece Lions Kulübü tarafından yaptırılmıştır.

Lionslar tarafından idare edilen salonda devamlı oyunlar sergileyen Lions oyuncularını mevcuttur. 256 kişilik salonda oyunların dışında, bölgesel aktivitelere de açık olan salon, resmi, gayri resmi, konferans, panel, brifing, okul ve belediye etkinliklerine, ayrıca dışarıdan gelen tiyatro gruplarının oyunlarını sergiledikleri güzel mekanlardan birisidir.

Her türlü bakım ve onarım işleri Büyüçekmece Lions Kulübü tarafından yapılmaktadır.

2. BÜYÜKÇEKMECE FOLKLOR EĞİTİM DERNEĞİ :

1989 yılında Büyüçekmece'de folklorla ilgi duyanlar tarafından kurulan Büyüçekmece Foklor Eğitim Derneği altı yıldır hizmet veriyor. Binlerce yıldan beri süzülüp gelen halk folklorümüzün yaşatılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında önemli bir araç olan dernek, Diyarbakır, Antep, Silivri, Üsküp, Karadeniz kız ve erkek oyunlarından oluşan beş ayrı yarışma ekibine sahiptir. 60 kişilik daimi oyuncu ekibinin yanında zaman zaman 120 kişiye varan geçici kadrosuyla etkinlikleri devam etmektedir.

3. BÜYÜKÇEKMECE MÜSİKİ DERNEĞİ :

Türk Sanat Müziği'ne gönül vermiş on idealist kişinin 6 Haziran 1991 gecesi biraraya gelerek başlattıkları çalışma çeşitli arkadaşlarının evinde devam etmiş, daha sonra bugünkü dernek lokali kendi imkanlarıyla kiralayarak aşama kaydeden Türk Sanat Müziği sevenler 6 Ocak 1994 tarihinde "Büyüçekmece Musiki Derneği"ni resmi olarak kurmuşlardır.

İlk konserlerini 9 Şubat 1994'te veren derneğin amacı Türk mizginne kalıcı katkılarda bulunmak ve Türk müziğini, amatör bir ruhla profesyonelce icra etmektir.

Kurucu ve üyelerinin tümünün koroda yer aldığı dernek 1994-1995 çalışma döneminde Mehmetçik Vakfı, Kadıköy Sağlık ve Eğitim Vakfı, Öğretmenler Günü yararına konserler vererek katkıda bulunmuşlardır. Dernek nota, usul ve saz dersleri vermek üzere yeni dönem çalışmalarını genişleterek sürdürmeyi hedeflemektedir.

4. BÜYÜKÇEKMECE HALK EĞİTİM MERKEZİ AKŞAM SANAT OKULU MÜDÜRLÜĞÜ :

Büyükçekmece Halk eğitim Müdürlüğü “yaygın eğitim” çerçevesinde her yaşta insanlara meslek edindirme kursları açarak İngilizce, Almanca, Bilgisayar, Okuma-Yazma, Biçki-Dikiş, El Sanatları, Makine Nakışı, Modelistlik, Muhasebe, Türk Halk Müziği, Halı-Kilim Kursu gibi kurslarla yaygın eğitime hizmet vermektedir.

Büyükçekmece Halk Eğitim Merkezi ve Akşam Sanat Okulu Müdürlüğü, 1999-2000 öğretim yılında, Bilgisayar, Biçki-Dikiş, Makine Nakışı ve Kumaş Boyama gibi kurslar açmıştır. Geçmiş dönemlerde yine bu kurslar açılmış ve kursiyerler, yaptıkları el sanatlarını sergilemişlerdir. Bu kurslara ev hanımlarımız katılım sağlayarak el becerilerini geliştirmeye çalışıyorlardır.

G. BÜYÜKÇEKMECE'DEKİ YİTİRİLMİŞ GÜZELLİKLER :

Kaynaklardan öğrendiğimiz, geçmişte varolduğunu bildiğimiz birçok tarihi mekan vardır. Büyükçekmece'de. Anlatılanlardan edinilen bilgiye göre bu tarihi mekanlar eşsiz güzellikte olup, Büyükçekmece dışından gelen yerli turistleri de etkilemekteydi.

Büyükçekmece Balıkçı Meyhanesi, Büyükçekmece Dalyanı, Büyükçekmece Çardak Plajı ve Gazinosu bu eşsiz güzellikteki mekanlardandır. Bu tarihi mekanların günümüze kadar yaşatılmamış olması çok üzücüdür. Ayrıca bu mekanların yok oluşu Büyükçekmece için büyük kayıptır.

1. BÜYÜKÇEKMECE DALYANI :

İstanbul sularının en büyük çit dalyası olarak bilinen, Büyükçekmece Gölü'nün güney kıyısında, Mimarşinan Köprüsü'nün hemen önünde yeralan dalyan, günümüzde bir baraj gölüne dönüşmüştür.

“Papazın Dalyanı” adıyla meşhur olmuş, sonra Hacı Mardiros adında birinin mülkiyetine geçmişti. Ondan sonra Hüseyin Bey adında bir kişiye intikal etmişti.

Karakin Bey Deveciyan “Balık ve Balıkçılık” adındaki eserin de çit dalyanlarına örnek olarak gösterdiği Büyükçekmece Dalyanı için şunları yazıyor :

“Kefal, levrek ve bunlara müsâsil bazı balıklar Mart'tan itibaren yumurtalarını atmak için sakin ve sıcak sular ararlar. Denize bağlantısı olan göllere rastladıklarında kaafilerle oraya hücum eder ve yumurtalarını dökerek göle girerler. Havanın tebeddülü ile serinlik hissedilir edilmez yine aynı kanaldan denize dönerler. İşte “kotura” denilen çit dalyanı, gölden denize dönen balıkların avlanması için kurulmuş bir dalyandır.

Büyükçekmece Gölü'nde yılan balığından gayrı, bütün balıklar çit dalyanında avlanır. Gölden denize doğru akan su ile beraber bir takım otlar, yosunlar vesair şeyler geldiğinde, bunlar suyun ilk çarptığı çit germelerinin üzerine takılıp kalır. Sular kısmen çitler arasından, kısmen de balıklarla beraber dalyan kapağından havuza, oradan hazneye, hazneden kotralara, kotradan da kuzuluklara girerler.

Oradan kepçelerle toplanırlar. Bu dalyanda balık avı bundan ibarettir. Yılan balıkları çit aralarından geçtiği için çit dalyanında avlanamazlar.

Bu dalyanın kazıkları meşe ve yaban kestanesinden, çubukları ise kamilen yaban kestanesi dallarından yapılır.”

Dalyan sahibi, dalyanın yanına bir beton platform-adacık yaptırmış, bunun üzerine de küçük beton bir dalyan evi inşa ettirmişti. Evin önünde güzel bir sundurma, etrafı çitle çevrili bir kayıkane bulunmaktaydı. Mimarsinan Köprüsü’nün bitiminden dalyan evine kadar, kazıklar üstünde, bir kişinin ancak geçebileceği kadar dar ve 300 metre uzunluğunda bir ahşap iskele köprü inşa edilmişti.

Bütün bu bilgiler 1961-1962 yıllarından kalma kaynaklardan elde edilmiştir. Yine bu kaynaklara göre o yıllarda dalyan sahibi ile Büyükçekmece balıkçıları arasında adliyeye intikal etmiş bir dava vardı. Balıkçılar gölde balık avlama hakkının kendilerine ait olduğunu iddia ediyorlardı. Bu balıkların yalnız bir kişi tarafından avlanmasına karşı çıkıyorlardı.

O zamandan günümüze kadar geçen zamanda neler olduğu bilinmiyor ama şimdi görülüyor ki dava, dalyan sahibinin aleyhine sonuçlanmıştır.

2. BÜYÜKÇEKMECE BALIKÇI MEYHANESİ :

Büyükçekmece’de Sultan Süleyman Köprüsü’nün hemen başında, köprünün göl tarafında, karada bir kapalı yeri, göl üstünde de kazıklar üstüne çekilmiş geniş bir salaşı bulunan ve en az iki asırlık bir mazisi olan bir meyhaneydi. Ne zaman ve ne için kaldırıldığı tespit edilememiştir. 1935 yılında bir vesile ile buraya sık sık uğrama imkanı bulmuş olan Hüsnü Kınaylı hatırasını şöyle tespit eder:

“Pek şenlikli bir yerdi, zannediyorum ki bir ermeni tarafından işletiliyordu. Sofraları birinci sınıf lokantaları aratmayacak kadar temizdi. Yalın ayakcıların önüne pırl pırl bardaklar, kadehler, kar gibi peçeteler konurdu. Birinci Dünya Savaşı’ndan önceki devri de daha daha ballandırarak anlatılırdı. Sofraya en ala barbunyalar, pisiler gelirdi. Lüfer mevsimi ise başka bir güzel olurdu. Adı ya Hasan, ya Hüseyin olacaktı. Askerlik çağında bir delikanlıydı. Bu fakirin o

zamanlar paraya pula olmayan rakı ikramına karşılık soframıza prenslerin sofralarına layık balık getirirdi. Koyda balıkçı kayığına mangal alıp bir lüfer çekmenin, öte yandan ızgaradan alınan balıkla deniz üstünde rakı içkenin tadını anlatır dururdu. Şu kadar yıl sonra 1961’de yolumuz düştü, Büyükçekmece’ye uğradık. Ama ne o güzelim meyhaneyi, ne de civanmerd dostumuz genç balıkçıyı bulamadık.”

Tarihi balıkçı meyhanesinin yok oluşu Büyükçekmece için büyük bir kayıptır. Güzelim doğa manzarasıyla, sıcak bir ortamda bir yemek yemenin zevki ve insana verdiği huzur, günümüz İstanbul şartlarında pek az yerlerde bulunur. Şimdi bu güzellikleri ya kitaplardan okuyoruz ya da büyüklerimizden öğreniyoruz. Keşke bu tarihi balıkçı meyhanesini hiç kaybetmeseydik...

3. BÜYÜKÇEKMECE ÇARDAK PLAJI VE GAZİNOSU :

Günümüzde yitirdiğimiz, Büyükçekmece’nin diğer güzelliklerle dolu olan mekanıysa Çardak Plaj ve Gazinosu’dur.

Marmara yıkısında, Büyükçekmece Gölü’nün denizle birleşen kanalına göre İstanbul tarafında olan bu mekanın, kaynaklara göre, billur gibi denizi ve tertemiz bir kumu vardır.

Küçük bir plajdır. Yer Büyükçekmece Belediyesi’nin olup kiraya verilmiştir. Burada önce “Kapri” adı ile salaş bir gazino-plaj tesis edilmiş, 1961 yılında da açık bulunduğu Temmuz, Ağustos ve Eylül ayları için yıllık 300 TL kira ile bir zamanlar Belediye Reisliği’nde bulunmuş Kemal Şengöz’e verilmiştir. Kemal Şengöz “Kapri” olan özenti ismi atarak “Çardak” ismini koymuştur. Briketten yapılmış ve üzerine beyaz badana çekilmiş, on kadar plaj kabini ile bir küçük büfesi vardır. Üstü hasır ile kapatılmış bir de çardağı bulunmaktaydı ki altına konulmuş tahta masa ve sandalyelerle gazino denilmekteydi.

Alkollü içki olarak yalnız bira bulundurulmaktaydı. 1961 yılında plaj 100 kuruş, kabin ücreti ise 500 kuruştur.

Şimdi bu plaj ve gazinodan en ufak bir hatıra yoktur. Bu mekanın da varlığını kaynaklardan ve büyüklerimizden öğreniyoruz.

BÜYÜKÇEKMECE’NİN COĞRAFİ KONUMU

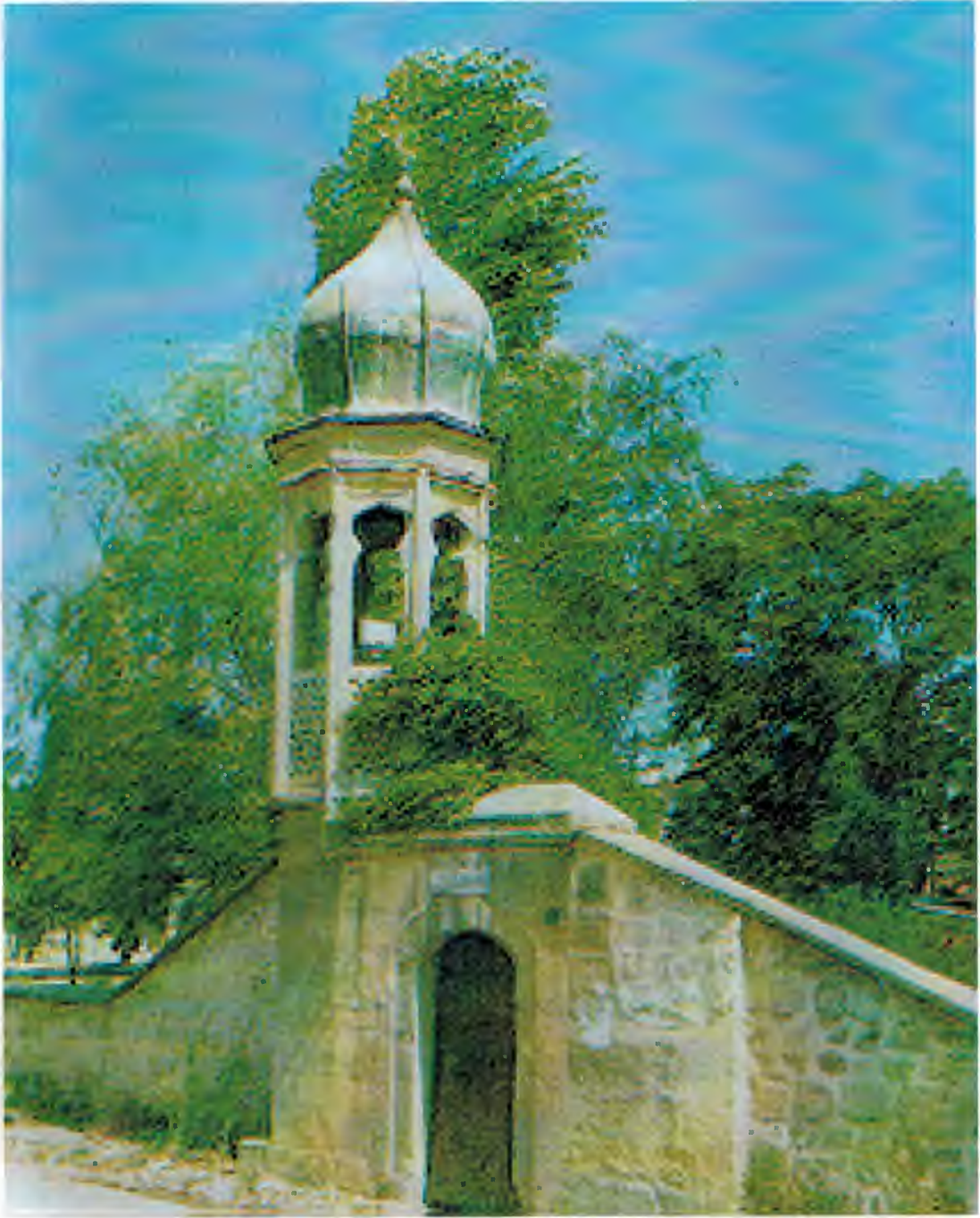
BÜYÜKÇEKMECE GÖLÜ

BÜYÜKÇEKMECE MİMAR SİNAN KÖPRÜSÜ

BÜYÜKÇEKMECE KERVANSARAYI

SOKULLU MEHMET PAŞA MESCİDİ

İMARET CAMİİ

SULTAN SÜLEYMAN ÇEŞMESİ

İ N D E K S

KİŞİ ADLARI İNDEKSİ

A.

Atik Sinan Ağa 13

Atilla 9

Avar Türkleri 9

B.

Bulgar Türkleri 9

Büyük İskender 9

D.

Derviş Mehmet 17, 18

E.

Evliya Çelebi 11, 21, 22

F.

Fatih Sultan Mehmet 10, 13, 30

H.

Hatice Hatun 30

Helenler 9

Hüdaî 17

K.

Kanuni Sultan Süleyman 18, 19, 29

Karakin Bey Deveciyan 36

Kemal Şengöz 38

Köprülü Mehmet Paşa 21, 22, 23

M.

Mimar Sinan 6, 8, 11, 13 14, 17, 18, 19

Mustafa Saî Çelebi 13, 14

P.

Pers Kabileleri 9

S.

II.Sultan Abdülhamit 26

Sokullu Mehmet Paşa 24

Sultan Murat 10, 18

Sultan Selim 16, 17

Süleyman Ağa 30

T.

Tin Kabileleri 9

Trak Kabileleri 9

Y.

Yakup Alemdar Ağa 30

Baba Darna 7

Balkanlar 9

Beylikler 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

Bizans 9, 10

Bosna 24

Büyükdere İsmail Sultan Abdülhamit 26

Büyükdere Gölü 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

Büyükdere İsmail Sultan Abdülhamit 26

C.

Çakmak Kaya 30, 31

Çatalca 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 24, 25, 26, 27, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 47, 48, 49, 50, 51, 52, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 67, 68, 69, 70, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 84, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 92, 93, 94, 95, 96, 97, 98, 99, 100

D.

Dika Kaya 9

Dika Kaya 9

Dika Kaya 9

YER ADLARI İNDEKSİ

A.

Adriyatik 10

Ahmediye 31

Anadolu 24

Antep 33

Asya 9, 24

Avcılar 7

Avrupa 12

B.

Baba Burnu 8

Balkanlar 9

Beylikdüzü 7

Bizans 9, 10

Bosna 21

Büyükçekmece İkinci Sultan Abdülhamit Çeşmesi ve Havuzu 26

Büyükçekmece Gölü 7, 8, 9, 36, 38

Büyükçekmece İmaret Camii 12, 27, 28

Büyükçekmece Kervansarayı 12, 19, 21

Büyükçekmece Körfezi 7

Ç.

Çakmaklı Köyü 30, 31

Çatalca 7, 8, 9, 10, 11, 31

D.

Delta Kıyısı 9

Devebağırta Tepesi 7

Diyarbakır 33

E.

Edirne 7, 24

Esenyurt 31

Eyüp 11

G.

Gelibolu 10

Gürpınar 31

H.

Hoşdere 31

İ.

İnceyız 10

İstanbul 6, 7, 8, 10, 12, 21, 31, 38

K.

Kaldırım Burnu 8

Karaağaç 31

Karadeniz Bölgesi 11, 33

Kavaklı 31

Kıraç 31

Kumburgaz 8, 31

Kurşunlu Han

Küçükçekmece 31, 32

Küçükçekmece Gölü 8, 9, 21

M.

Marmara Denizi 7

Mısır 24

Mimar Sinan 8, 17

S.

Silivri 7, 10, 31, 33

Sokullu Mehmet Paşa Mescidi 12, 24, 29

Süleyman Ağa Çeşmesi 30

Süleymaniye 14

T.

Tekirdağ 32

Tepecik 31

Terkos 10

Trakya 7, 9, 10, 19

Türkoba 31

Ü.

Üsküp 33

Y.

Yakuplu 31

Z.

Zeynep Duda Çeşmesi 27, 28

Kaynakça

BOZKURT, Orhan, “*Koca Sinan Köprüleri : XVI. Asır Osmanlı Medeniyeti İçinde Sinan, Köprülerin Mimarı Bakımından Tetkiki, Silvet ve Abide Kıymetleri*”, İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi Doçentlik Çalışması, İstanbul, 1951.

RAMAZANOĞLU, Gözde, “*Mimar Sinan’da Tezyinat Anlayışı*”, Kültür Bakanlığı Yayınları, Sanat/Sanat Tarihi Dizisi, Ankara, 1995.

“*Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*”, Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları, İstanbul, 1994.

“*İstanbul Ansiklopedisi*”, Reşat Ekrem Koçu ve Mehmet Ali Akboy İstanbul Ansiklopedisi ve Neşriyat Kollektif Şirketi, Cilt 6, İstanbul, 1963.

“*İş ve Meslekler Rehberi*”, Büyükçekmece Belediyesi.